

СВЕТЛЫ ДЗЕНЬ ПАЭТЭСЫ ІРЫНЫ ДАНІК

Я дагэтуль з цеплынёй успамінаю нашы кароткія, але частыя тэлефонныя размовы. Быццам бы нічога асаблівага. Суразмоўца заўсёды старалася гаварыць толькі па сутнасці, выключна па справе. Але кожны раз не абыходзілася без маленькай разыначкі, дзякуючы якой размова раптам пераходзіла са строгай дзелавой сферы ў нефармальную сяброўскую гутарку. Я ніколі не забуду, як Ірына Мікалаеўна, падняўшы слухаўку, аднойчы з радасцю сказала: «Нездарма да мяне на акно сёння раніцай прылятаў верабейка. Я адразу зразумела, што мне хутка будзе тэлефанаваць Дзмітрый Мікалаевіч...». Я ўпэўнена адчуў, што, кажучы гэта, жанчына ўсміхаецца.

Паэзія Ірыны Данік, на жаль, мала вядомая. У сілу сваёй прыроднай сціпласці, інтэлігентнай стрыманасці таленавітая беларуская паэтэса рэдка старалася быць навідавоку. Адзіны зборнік «Мой светлы дзень» (2006), удзел у калектыўных праектах, некалькі публічных выступленняў – на жаль, гэтага вельмі мала для паўнаважнага спасціжэння яе яркага, глыбокага творчага патэнцыялу.

І кожны з нас на свеце – адзінокі,
Калі гады настойліва плывуць.
Стаіць ля дома поўдзень мой высокі.
А дні ідуць. Куды яны ідуць?

(«Мой светлы дзень»)

Гэта, канешне, учынак – пачаць верш са злучніка «і». Справа ў тым, што складаны ўнутраны дыялог ужо ідзе, пачаты задоўга да прынятага рашэння выказацца ўслых. Нам з вамі, дарагія калегі-чытачы, паэтэса адкрыла толькі частку ідэйнай канвы, частку свайго глыбокага роздуму пра сэнс жыцця, сучасны свет і месца ў ім чалавека. Таму пачатак твора выглядае сярэдзінай выказвання. Я-гераіня Ірыны Мікалаеўны Данік згаджаецца з апакрыфічным прызнаннем татальнай адзіноты ўсіх, хто прыходзіць у гэты свет, і прапануе нам самастойную працу – паспрабаваць зразумець сімваліку створаных яе фантазіяй вобразаў. Загадкі, таямнічая недаказанасць невыпадкавыя. Яны накіраваны ў вечнасць, у пазачасавае рэчышча, куды ідуць па вялікім рахунку ўсе нашы дні, гады і стагоддзі. Напрыклад, чаму «высокі поўдзень» стаіць менавіта каля дома? І чаму галоўную падзею ў сваім літаратурным жыцці, першы і, як высветлілася, адзіны зборнік аўтар назвала менавіта так – «Мой светлы дзень»?

Вобраз дома для чалавека – дах над галавой, сацыяльная стабільнасць, кропка адліку, прытулак ад жыццёвых бур. Для жанчыны дом – сакральная каштоўнасць. Для жанчыны-

паэтэсы дом – гэта і радзіма, і калыска і месца пад сонцам. А ці шмат сонца прыйшлося на долю гэтай жанчыны? Так, Ірына Мікалаеўна Данік была вельмі светлым і жыццярэдасным чалавекам. Але гэтае святло душы, народная непасрэднасць паэтэсы не перадаліся складанаму, поўнаму трывог, сумневаў, блуканняў унутранаму космасу яе лірычнай гераіні. Пасля прачытання зборніка і іншых падборак лірыкі гэтага аўтара, становіцца зразумела, што «светлы дзень» для паэтэсы – гэта мара аб сусветнай гармоніі, скрыжаванне зямных і нябесных шляхоў, стан нястрымнага палёту чалавечай душы, мэту якога кожны схільны разумець па-свойму:

Захацелася прапасці
У палях зялёных,
Каб да радасці прыпасці,
Да узгоркаў родных,
Да маленькіх успамінаў,
Што шукаюць волі,
І пачуць матывы гімнаў
У зялёным полі.

(«Радасць»)

Альтэр-эга паэтэсы імкнецца да ўцёкаў. Чым жа тлумачыцца гэты лірычны эскапізм, імкненне збегчы ад рэчаіснасці ў іншы, ідэальна-фантастычны свет і нават там «прапасці»? Магчыма недахопам нейкіх важных адчуванняў, на фізіялагічным узроўні аднесены да роднага дому?

Сцэлецца восень салодкая
Дымам ад спаленых мар...
Радасць узыйдзе кароткая,
Аж усміхаецца твар.

(«Асення»)

У ходзе падарожжа па лірычным сусвеце Ірыны Данік я заўважаю прывід болю. Ён, на шчасце, не дамінуе, не афарбоўвае ўсё чорнай фарбай, але настойліва нагадвае пра сябе. Калі паўсюль славяць букеты восеньскіх водараў, прыродныя дары, шчодрія ўраджаі, у вобразным свеце паэтэсы гараць мары, і радасць ад восені адпаведна кароткая.

А вось цытата ўжо з інтымнай лірыкі (верш з красамоўнай назвай «Мой плач»):

Колькі ўжо адна на белым свеце?
Толькі неба ведае і я.
Ну і мой далёкі сябар-вечер...
Вось і ўся маленькая сям'я.
Эх, як плыў усмешкаю сагрэты,
Нашай долі звонкі карабель,
І застаўся, вершамі сагрэты,
Той малюнак – шчасця акварэль...

Усё часцей сустракаецца шматкроп'е. Гэтыя знакі дарожнага руху па свеце паэтычных фантазій сігналізуюць чытачу: «Увага! Час падключацца да будаўніцтва, да працы над удасканаленнем уласных светаадчуванняў. Час запуская адмысловы механізм, спецыяльны рэжым быцця, каб пачуць голас чалавечай душы, магчыма незнаёмай, але такой роднай і блізкай. Час адгукацца на голас сэрца». Тысячы жанчын і мужчын пражываюць свой век у святле ўспамінаў аб

страчаным шчасці. І ў гэтай галерэі твараў, якія ўжо не разгледзець, на вернісажы пустых карцінных рам, якія адчайна гайдае сябар-вецер, усё ж такі рэальна існуе тое, дзеля чаго не шкада цэлага жыцця, канстатуе паэтэса.

Лірыка Ірыны Данік не толькі псіхалагічная, сімвалічная, але і па-сапраўднаму грамадзянская. Маладосць паэтэсы звязаная з Усходняй Украінай, з шахцёрскім краем – Данбасам. У 2014 годзе па гарачых слядах трагічных падзей нараджаецца яе палымяны лірычны цыкл «Вайна ў Данбасе. 2014 год», а ў ім – творы: «Саур-магіла», «Украінская вайна», «Марыупаль», «Мая стрыечная Радзіма», «Бежанцы», «Данецкі вакзал», «Разбітыя надзеі», «Не забівайце...», «Трагедыя народа», «Трывога», «Зацьменне», «За што?», «Чорнае сонца»... Радкі гучаць болей, што вырываецца з сэрца паэтэсы, таму што маўчаць яна не ў сілах. Дапамагчы сваёй гаротнай другой Радзіме, якой яна лічыла гэты край, паэтэса здольная шчырымі словамі грамадзянскай лірыкі. Боль, адчай, страх не могуць быць мацней за веру ў пераможнасць добра, у здаровы сэнс, у сілу бясстрашнага народа-працаўніка, на зямлю якога прыйшла бяда. Галоўная думка ваеннага цыкла Ірыны Данік: не дай Бог такой бяды для Беларусі:

Але заўтра будзе перамога!
Верыць мой замучаны Данбас...
Будзе мір. І я прашу ў Бога,
Каб такое не спаткала нас.

Яшчэ адна прыкметная тэндэнцыя творчасці Ірыны Мікалаеўны Данік – цыклічнасць. Нявыдадзеным засталася вельмі многае – акрамя ваеннага, мірных лірычных цыклаў: «Мае маладыя гады», «Беларуская восень», «Любоў мая адзіная». У іх мы знаходзім настальгію па маладосці, а з ёй і па асабістаму шчасцю; прызнанні ў любові да роднай Беларусі і Зэльвенскага краю; захапленне беларускай прыродай і душой сапраўднага беларуса. У біяграфіі Ірыны Мікалаеўны ёсць такія старонкі, паэтызаваць якія больш ніхто б не дадумаўся:

Станок такарны і дэталі
Мне сніліся так часта,
Што на завод, нібы на баль,
Я крочыла заўзятая.
Так слаўна, весела ішлі
Нядзелі і дэкады,
Бо сэнс вялікі мы знайшлі
У рытме нашай праўды.

(«Завод»)

Відаць, наколькі цесна з грамадзянскімі матывамі ў гэтым духоўным мікракосмасе пераплятаюцца арбіты асабістых перажыванняў. У палітры настрояў пераважае меланхолія:

Жыву мінулым... І жыццё
Нібы праходзіць проста збоку.
А вершы – гэта забыццё,
Хоць і яны навідавоку.
Але бывае так заўжды,
Што нешта ў сэрцы варухнецца,
І я вяртаюся туды,
Дзе так балела маё сэрца.

Забыццё Я-гераіні для праніклівага чытача становіцца не панацэяй, а наадварот, пакутай капання ў сабе, вывядзення на чыстую ваду, пошукам новых сэнсаў, новых фарбаў жыцця. Не даць ім паблякнуць – вось задача мастацтва, паднятая паэтэсай на шчыт. Перапляценне мінулага і сучаснасці, фантазій і рэчаіснасці выглядаюць вечнай драмай Ірыны Данік, гераіні яе паэзіі і нават чытачоў. Святло рыфмаванага слова – гэта і ёсць светлы дзень паэтэсы, яе ціхае шчасце на фоне сумных падзей.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Для даведкі:

Данік (Навуменка) Ірына Мікалаеўна нарадзілася 15 жніўня 1949 года ў вёсцы Дзергілі Зэльвенскага раёна, Гродзенскай вобласці. Паэтэса, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. З 1968 г. жыла на Данбасе, працавала токарам на Жданаўскім рамонтна-механічным заводзе (Данецкая вобласць), вучылася на вячэрнім аддзяленні Жданаўскага індустрыяльнага тэхнікума. З дзяцінства марыла стаць мастаком і мару ажыццявіла: у 1969 г. паступіла ў Маскоўскі народны ўніверсітэт мастацтваў на факультэт выяўленчага мастацтва. Адначасова пісала прозу – апавяданні, эсэ. Вершы пачала пісаць у 1975 г., першы верш быў надрукаваны ў 1977 г. у Зэльвенскай раённай газеце «Праца», дзе нейкі час працавала карэктарам, лінатыпістам, селькорам. З 1978 г. працавала загадчыцай Дзергілёўскага сельскага клуба. Вершы друкаваліся ў раённай газеце «Праца», «Гродзенскай праўдзе», «ЛіМе», «Сельскай газеце», газеце «Беларуская ніва», часопісах «Малодосць», «Беларусь», «Полымя», «Работніца і сялянка», гучалі на рэспубліканскім і абласным радыё і тэлебачанні. Завочна закончыла Гродзенскае культурна-асветнае вучылішча (1979-1982 гг.). З 1986 г. жыла ў в. Стральцы Мастоўскага раёна. Працавала дырэктарам Стральцоўскага дома культуры. Творы друкаваліся ў калектыўных зборніках «Краю мой – Нёман» (Мн., Маст. літ., 1986), «Каля Нёмана» (Масты, 1994), «Бацька наш Нёман» (Мн., Юнацтва, 2001), «Галасы» (Гродна, 2002-2005), «Наша Лорка» (Слонім, 2002), «Вітражы» (Гродна, 2006). Выдала зборнік вершаў «Мой светлы дзень» (2006). У 2014 годзе стала пераможцай абласнога літаратурнага конкурсу «Гродна – культурная сталіца Беларусі». Памерла 27 красавіка 2018 года.

Часопіс «Полымя», № 6 / 2024

***Ірына Мікалаеўна ДАЊІК
(1949-2018)***